

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

PENTRU INTERPRETAREA

articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova
(excepția de neconstituționalitate)

(Sesizarea nr. 55b/2015)

CHIȘINĂU

9 februarie 2016

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:
DI Alexandru TĂNASE, *președinte*,
DI Aurel BĂIEȘU,
DI Igor DOLEA,
DI Victor POPA, *judcători*,
cu participarea dnei Ludmila Chihai, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 9 decembrie 2015
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în ședință plenară închisă,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 9 decembrie 2015, în temeiul articolelor 135 alin. (1) lit. b) din Constituție, 25 lit. d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. d) din Codul jurisdicției constituționale, de către Curtea Supremă de Justiție, pentru interpretarea articolului 135 alin.(1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova.

2. Autorul sesizării a solicitat Curții Constituționale ca prin interpretarea articolului 135 alin.(1) lit. g) din Constituție să se explice:

„1) Este în drept Curtea Supremă de Justiție să refuze instanțelor judecătorești sesizarea Curții Constituționale cu privire la excepția de neconstituționalitate, ridicată de către acestea în cadrul unui proces, ținând cont de redacția art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție?

2) Care este rolul Curții Supreme de Justiție în procesul sesizării Curții Constituționale, prin raportare la dreptul instanțelor judecătorești de toate nivelurile de a ridica excepția de neconstituționalitate?

3) Sunt în drept instanțele judecătorești să refuze părților ridicarea excepției de neconstituționalitate?”

3. Prin decizia Curții Constituționale din 15 decembrie 2015 sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a prejudeca fondul cauzei.

4. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Consiliului Superior al Magistraturii, Asociației Judecătorilor din Republica Moldova și Uniunii Avocaților din Republica Moldova.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

5. Prevederile relevante ale Constituției (M.O., 1994, nr. 1) sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

Articolul 20 Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 115 Instanțele judecătorești

„(1) Justiția se desfășoară prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii. [...]”

Articolul 116 Statutul judecătorilor

(1) Judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii.

Articolul 134 Statutul

„(1) Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova.

(2) Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției.

(3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.”

Articolul 135 Atribuțiile

„(1) Curtea Constituțională:

a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

b) interpretează Constituția;

[...]

g) rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție;

[...].

(2) Curtea Constituțională își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de Legea cu privire la Curtea Constituțională.”

Articolul 140 Hotărârile Curții Constituționale

„(1) Legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule din momentul adoptării hotărârii corespunzătoare a Curții Constituționale.

(2) Hotărârile Curții Constituționale sunt definitive și nu pot fi atacate.”

6. Prevederile relevante ale Legii nr.317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională (M.O., 1995, nr. 8, art. 86) sunt următoarele:

Articolul 4 Atribuțiile [Curții Constituționale]

„(1) Curtea Constituțională:

a) exercită la sesizare controlul constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

b) interpretează Constituția;

[...]

g) rezolvă excepțiile de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție;

[...]

(2) Competența Curții Constituționale este prevăzută de Constituție și nu poate fi contestată de nici o autoritate publică.”

7. Prevederile relevante ale Codului jurisdicției constituționale nr.502-XIII din 16 iunie 1995 (M.O., 1995, nr. 53-54, art. 597) sunt următoarele:

Articolul 2 Autoritatea de jurisdicție constituțională

„(1) Unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova este Curtea Constituțională.

(2) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească, garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.”

Articolul 4 Competența în materie a Curții Constituționale

„(1) În exercitarea jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională:

a) efectuează, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

b) interpretează Constituția;

[...]

g) rezolvă excepțiile de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție;

[...]

(2) Se supun controlului constituționalității numai actele normative adoptate după intrarea în vigoare a Constituției Republicii Moldova – 27 august 1994.

(3) Curtea Constituțională examinează în exclusivitate chestiuni de drept.”

Articolul 6 Limitele de competență

„(1) Curtea Constituțională soluționează numai probleme ce țin de competența sa. Dacă în procesul examinării apar chestiuni de competența altor organe, Curtea remite acestora materialele sau comunică faptul părților și organelor interesate, dând explicațiile de rigoare.

(2) Curtea Constituțională își stabilește ea însăși limitele de competență.

(3) Controlând constituționalitatea actului contestat, Curtea Constituțională poate pronunța o hotărâre și în privința altor acte normative a căror constituționalitate depinde în întregime sau parțial de constituționalitatea actului contestat.”

Articolul 7 Prezumția constituționalității actelor normative

„Orice act normativ, precum și orice tratat internațional la care Republica Moldova este parte; se consideră constituțional până când neconstituționalitatea lui va fi dovedită în procesul jurisdicției constituționale, cu asigurarea tuturor garanțiilor prevăzute de prezentul cod.”

8. Prevederile relevante ale Declarației Universale a Drepturilor Omului (adoptată la 10 decembrie 1948 la New York, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28 iulie 1990) sunt următoarele:

Articolul 10

„Orice persoană are dreptul în deplină egalitate de a fi audiată în mod echitabil și public de către un tribunal independent și imparțial care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzări în materie penală îndreptată împotriva sa.”

9. Prevederile relevante ale Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, amendată prin

protocoalele adiționale (încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 și ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24 iulie 1997) sunt următoarele:

Articolul 6 Dreptul la un proces echitabil

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședințe poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției. [...]”

ÎN DREPT

10. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează, în esență, rolul Curții Supreme de Justiție și al instanțelor judecătorești în procesul sesizării Curții Constituționale pentru rezolvarea cazurilor excepționale de neconstituționalitate a actelor normative.

11. În acest sens, Curtea reține că sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii cu valoare constituțională interconexe, precum supremația Constituției și asigurarea dreptului la un proces echitabil.

A. ADMISIBILITATEA

12. În conformitate cu decizia sa din 15 decembrie 2015 (a se vedea § 3 *supra*), Curtea a reținut că, în temeiul articolului 135 alin. (1) lit. b) din Constituție, articolului 4 alin. (1) lit. b) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 4 alin. (1) lit. b) din Codul jurisdicției constituționale, sesizarea privind interpretarea Constituției ține de competența Curții Constituționale.

13. Articolele 25 lit. d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. d) din Codul jurisdicției constituționale acordă Curții Supreme de Justiție dreptul de a sesiza Curtea Constituțională.

14. Curtea reține că prerogativa cu care a fost învestită prin articolul 135 alin. (1) lit. b) din Constituție presupune stabilirea sensului autentic și deplin al normelor constituționale, care poate fi realizată prin interpretarea textuală sau funcțională, în măsura în care poate fi dedusă din textul Constituției, ținând cont de caracterul generic al normei și situațiile complexe în care norma trebuie aplicată etc.

15. Curtea menționează că aspectele abordate în sesizare se referă la: 1) *raportul între instanțele de judecată și părțile litigiului la ridicarea excepției și 2) subiecții cu dreptul de a ridica excepția de neconstituționalitate și de a sesiza Curtea Constituțională.*

16. Curtea reține că prevederile articolului 135 alin. (1) lit. g) din Constituție au fost interpretate anterior prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 15 din 6 mai 1997. La efectuarea acestei interpretări Curții i s-a solicitat să explice semnificația sintagmei „*excepție de neconstituționalitate*” și „*acte juridice*” de la articolul 135 alin. (1) lit. g) din Constituție.

17. Astfel, prin această hotărâre Curtea a explicat sintagma „*acte juridice*” de la articolul 135 alin. (1) lit. g) prin raportare la litera a) a aceluiași articol, respectiv excepția de neconstituționalitate urmează a fi ridicată asupra actelor cu caracter normativ, enumerate la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.

18. De asemenea, cu referire la noțiunea de „*excepție de neconstituționalitate*”, Curtea a stabilit că „*constituționalitatea unei legi, unei norme de drept dintr-un alt act normativ, ce urmează a fi raportată părților, se poate invoca numai în cazul unui litigiu în curs de judecată, deci întotdeauna pe cale de excepție și niciodată prin acțiune*”.

19. Cu referire la aspectele abordate în prezenta cauză, Curtea constată că, deși în hotărârea menționată, prin reiterarea textuală a normei constituționale, s-a stabilit că Curtea Constituțională este sesizată de Curtea Supremă de Justiție cu excepția de neconstituționalitate, Curții nu i s-a solicitat să se pronunțe asupra dreptului tuturor instanțelor de judecată de a sesiza instanța de contencios constituțional. De asemenea, Curtea nu a examinat raportul între instanțele de judecată și părțile litigiului la ridicarea excepției.

20. Totodată, Curtea constată că Hotărârea nr.15, prin care au fost interpretate prevederile art. 135 alin. (1) lit. g), a fost pronunțată la 6 mai 1997, până la ratificarea de către Republica Moldova a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (24 iulie 1997), prin care au fost asumate angajamente de asigurare a remediilor efective de protecție a drepturilor omului.

21. Curtea reiterează că, potrivit Hotărârii nr. 55 din 14 octombrie 1999 privind interpretarea unor prevederi ale articolului 4 din Constituția Republicii Moldova, „*această prevedere comportă consecințe juridice, presupunând, mai întâi, că organele de drept, inclusiv Curtea Constituțională [...], sunt în drept să aplice în procesul examinării unor cauze concrete normele dreptului internațional [...], acordând, în caz de neconcordanță, prioritate prevederilor internaționale*”.

22. În aceeași ordine de idei, în Hotărârea nr. 10 din 16 aprilie 2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr. 16 din 28 mai 1998 „*Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova*” în redacția Hotărârii nr. 39 din 9 iulie 2001, Curtea Constituțională a menționat că „*practica jurisdicțională internațională [...] este obligatorie*

pentru Republica Moldova, ca stat care a aderat la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”.

23. De asemenea, examinând opiniile autorităților, Curtea a constatat o **abordare diferită** în ceea ce privește aplicabilitatea normelor care reglementează instituția excepției de neconstituționalitate, fapt care generează deficiențe în aplicare.

24. Ținând cont de aceste circumstanțe, Curtea apreciază că articolul 135 alin.(1) lit. a) și g) din Constituție necesită a fi interpretat, motiv pentru care sesizarea nu poate fi respinsă ca inadmisibilă. Curtea reține că a fost sesizată legal și este competentă să hotărască asupra interpretării art. 135 alin.(1) lit. a) și g) din Constituție. Prin urmare, Curtea va examina în continuare fondul sesizării.

25. Având în vedere faptul că, potrivit articolului 135 alin. (1) din Constituție, controlul constituționalității legilor și a altor acte normative ale Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Guvernului este exercitat în temeiul literei a) a articolului constituțional menționat și al literei g) prin intermediul *excepției de neconstituționalitate*, aspectele abordate în sesizare urmează a fi examinate prin raportare la ambele dispoziții constituționale.

26. Astfel, pentru a elucida aspectele abordate în sesizare, Curtea va opera, în special, cu prevederile articolului 135 alin. (1) literele a) și g) coroborate cu articolele 20, 115, 116, 134 și 135 alin. (2) din Constituție, utilizând toate metodele de interpretare legală.

B. FONDUL CAUZEI

1. Argumentele autorului sesizării

27. Autorul sesizării menționează că articolul 135 alin.(1) lit. g) din Constituție stabilește drept atribuție a Curții Constituționale rezolvarea cazurilor excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție.

28. Potrivit autorului sesizării, în dezvoltarea prevederilor constituționale și a aplicării instituției excepției de neconstituționalitate, art. 12/1 alin. (1) din Codul de procedură civilă stabilește că, dacă în procesul judecării pricinii se constată că norma de drept ce urmează a fi aplicată sau care a fost deja aplicată este în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova, iar controlul constituționalității actului normativ este de competența Curții Constituționale, instanța de judecată formulează o sesizare a Curții Constituționale, pe care o transmite prin intermediul Curții Supreme de Justiție.

29. De asemenea, potrivit art. 7 alin. (3) din Codul de procedură penală: „Dacă, în procesul judecării cauzei, instanța constată că norma juridică ce urmează a fi aplicată contravine prevederilor Constituției și este expusă într-un act juridic care poate fi supus controlului constituționalității,

judicarea cauzei se suspendă, se informează Curtea Supremă de Justiție, care, la rândul său, sesizează Curtea Constituțională.”

30. Potrivit autorului sesizării, deși excepția poate fi ridicată în cadrul oricărei instanțe de judecată, art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție atribuie Curții Supreme de Justiție competența de a sesiza Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate.

31. Autorul sesizării consideră că se creează situația în care, pe de o parte, instanțele sunt în drept și în același timp obligate să ridice excepția de neconstituționalitate, iar, pe de altă parte, sesizarea Curții Constituționale poate fi făcută doar de către Curtea Supremă de Justiție.

32. Or, în cazul în care urmează a se interpreta în modul că Curtea Supremă de Justiție decide, în ultimă instanță, în mod discreționar de a sesiza instanța constituțională, atunci instituția excepției de neconstituționalitate își pierde din eficiență, fiind denaturat însuși conținutul acesteia.

33. Autorul sesizării consideră că norma constituțională, care stabilește competența Curții Supreme de Justiție de a sesiza Curtea Constituțională cu privire la excepția de neconstituționalitate, urmează a fi interpretată astfel încât să permită aplicarea ei în sensul posibilității ridicării excepției de neconstituționalitate de către instanțele judecătorești.

34. De asemenea, prin sesizare Curții Constituționale i se solicită să se pronunțe și asupra corelației dintre părțile litigiului și instanța de judecată la ridicarea excepției de neconstituționalitate. Or, excepția poate fi ridicată atât de către instanță, cât și de către părțile în proces sau reprezentanții acestora.

35. În același timp, în practică se atestă situația în care demersul părților privind ridicarea excepției este respins de către instanță, prin încheiere. Normele procesuale, care stabilesc că instanța decide, prin încheiere, ridicarea excepției, sunt interpretate în sensul în care aceasta, la discreția sa, decide de a solicita Curții Supreme de Justiție sesizarea Curții Constituționale.

36. Prin urmare, refuzul instanțelor judecătorești de a sesiza Curtea, la solicitarea părților în proces, ridică probleme legate de competența exclusivă a Curții Constituționale în materie de jurisdicție constituțională.

2. Argumentele autorităților

37. În opinia sa scrisă, Președintele Republicii Moldova consideră că sensul strict al art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție relevă că excepțiile de neconstituționalitate, invocate de către instanțele de judecată, sunt aduse la cunoștința Curții Constituționale de Curtea Supremă de Justiție.

38. În opinia Președintelui Republicii Moldova, Curtea Supremă de Justiție nu este în drept să refuze instanțelor judecătorești sesizarea Curții Constituționale cu privire la excepția de neconstituționalitate, ridicată de către acestea în cadrul unui proces. Refuzul instanței supreme ar însemna, pe de o parte, lezarea principiului independenței judecătorilor, consfințit în

art. 116 din Constituție, iar, pe de altă parte, arogarea prerogativei excepționale ce aparține Curții Constituționale, stabilite de art. 135 alin. (1) lit. g) din Legea Supremă. Astfel, rolul Curții Supreme de Justiție este de a aduce la cunoștința Curții Constituționale încheierea instanței respective cu privire la ridicarea excepției de neconstituționalitate a actului juridic ce urmează a fi aplicat în cazul judecat.

39. Totodată, în opinia sa scrisă, Președintele Republicii Moldova susține că, examinând demersurile motivate ale părților, instanțele trebuie să aibă dreptul de a le respinge atunci când se urmărește vădit tergiversarea procesului. Motiv pentru refuz ar putea servi și faptul că legea criticată a fost anterior declarată constituțională de către Curtea Constituțională.

40. Parlamentul menționează că dreptul statuat în Constituție de a sesiza Curtea Constituțională, în condițiile art.135 alin.(1) lit.g), aparține în exclusivitate Curții Supreme de Justiție. Totodată, Parlamentul susține că sesizarea Curții Constituționale constituie un drept discreționar al Curții Supreme de Justiție. Or, potrivit practicii unitare a Curții Supreme de Justiție, în urma excepțiilor remise de către instanțele judecătorești, aceasta sesizează Curtea Constituțională pentru efectuarea controlului constituționalității sau le respinge.

41. De asemenea, Parlamentul consideră că rolul Curții Supreme de Justiție în realizarea dreptului său de a sesiza Curtea Constituțională este de a consolida informația adresată Curții Constituționale, de a definitiva conținutul sesizării, precum și de a reprezenta instanța care a ridicat excepția în fața Curții Constituționale. Astfel, în temeiul art.135 alin.(1) lit.g) din Constituție, responsabilitatea primară de a asigura respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, stipulate în Constituție și prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dar și de alte tratate internaționale în materie, revine Curții Supreme de Justiție, în calitate de promotor al autorităților judecătorești în fața Curții Constituționale.

42. În opinia sa scrisă, Guvernul menționează că, în conformitate cu art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, dreptul de a sesiza Curtea Constituțională, pentru examinarea unei excepții de neconstituționalitate, aparține în exclusivitate Curții Supreme de Justiție. Drept urmare, curțile de apel și judecătoriile nu au dreptul de a sesiza direct Curtea Constituțională, decât prin intermediul Curții Supreme de Justiție.

43. Guvernul consideră că *de facto* Curții Supreme de Justiție îi revine rolul de intermediar între alte instanțe judecătorești și Curtea Constituțională, astfel, întru exercitarea acestei competențe, Curtea Supremă de Justiție este obligată să verifice dacă sesizarea înaintată întrunește condițiile de conținut pentru existența unei probleme de constituționalitate. Totodată, în opinie se menționează că excepția de neconstituționalitate poate fi invocată de oricare din părți sau de instanță din oficiu, dacă pe parcursul procesului au fost identificate prevederi care sunt în contradicție cu prevederile Constituției.

44. În opinia sa scrisă, Consiliul Superior al Magistraturii constată că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată doar în cadrul unui proces judiciar, de către instanța de judecată din oficiu sau la solicitarea părților, la orice etapă a procesului de judecată, atât la examinarea litigiului în prima instanță, cât și la examinarea litigiului în ordinea căilor de atac - apelul și recursul.

45. Totodată, Consiliul Superior al Magistraturii menționează că, în conformitate cu art. 25 din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție este subiectul care are dreptul de a sesiza Curtea Constituțională, instanțele judecătorești nefiind incluse ca subiecți cu drept de sesizare a Curții Constituționale.

46. Potrivit Consiliului Superior al Magistraturii, Curtea Supremă de Justiție este subiectul care are dreptul de a sesiza Curtea Constituțională în cazul ridicării excepției de neconstituționalitate de către instanțele judecătorești. În aceste circumstanțe, sesizările instanțelor judecătorești privind excepțiile de neconstituționalitate urmează a fi transmise Curții Supreme de Justiție, care va sesiza, după caz, Curtea Constituțională.

47. De asemenea, în opinia Consiliului Superior al Magistraturii, Curtea Supremă de Justiție va fi în drept să refuze instanțelor judecătorești sesizarea Curții Constituționale privind ridicarea excepției de neconstituționalitate, în urma verificării temeiniciei sesizărilor expediate de către instanțele judecătorești, pentru a exclude situațiile în care obiectul sesizărilor a fost deja examinat de Curtea Supremă de Justiție sau Curtea Constituțională și a nu admite tergiversarea examinării cauzelor, invocându-se neîntemeiat excepția de neconstituționalitate de către părțile implicate în procesul judiciar.

3. Aprecierea Curții

3.1. Principii generale

3.1.1. Supremația Constituției

48. Principiul fundamental al supremației Constituției este consfințit în articolul 7 din Constituție, potrivit căruia Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

49. Supremația Constituției este garantată de către Curtea Constituțională, definită de legiuitorul constituant ca unică autoritate de jurisdicție constituțională, independentă în raport cu orice altă autoritate publică. Curtea Constituțională reprezintă unul din pilonii cei mai importanți ai sistemului de garanții constituționale, care asigură funcționarea democratică a societății și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Potrivit modelului european de control al constituționalității, se exclude exercitarea oricărui control de constituționalitate de către instanțele ordinare.

50. Procedura de jurisdicție constituțională constă în activitatea de verificare a conformității actelor, care intră în competența Curții Constituționale, cu Constituția, având drept scop realizarea principiului supremației Constituției.

51. Potrivit articolului 135 alin. (1) din Constituție, controlul constituționalității legilor și a altor acte normative ale Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Guvernului este exercitat în temeiul literei a) și, prin intermediul *excepției de neconstituționalitate*, literei g) din articolul constituțional menționat.

3.1.2 Aspecte de drept comparat privind instituția excepției de neconstituționalitate

52. Sporirea preocupării și înțelegerii importanței respectării drepturilor omului a contribuit la dezvoltarea mecanismelor de protecție a acestor drepturi de către instanțele constituționale.

53. Pornind de la natura subsidiară a mecanismelor CEDO, statele membre au obligația de a extinde mecanismele de protecție a drepturilor omului la nivel național, în conformitate cu angajamentele ce derivă din procesul de eficientizare a CtEDO, asumate în cadrul Conferințelor de la Interlaken (18-19 februarie 2010), Izmir (26-27 aprilie 2011) și Brighton (19-20 aprilie 2012).

54. Excepția de neconstituționalitate este un mijloc de apărare, prin care partea chemată în fața unei instanțe de judecată invocă neconstituționalitatea unei norme legale. Excepția de neconstituționalitate, cu particularitățile sale, reprezintă un mijloc de acces indirect al persoanelor la instanța de contencios constituțional prin intermediul instanței de judecată.

55. Comisia de la Veneția, în Studiul privind accesul individual la justiția constituțională, adoptat la cea de-a 85-a sesiune plenară din 17-18 decembrie 2010 (CDL-AD(2010)039), a subliniat:

„56. **Procedurile preliminare sunt printre cele mai frecvente tipuri de acces individual indirect.** În cazul în care o instanță de drept comun are dubii dacă actul normativ aplicabil într-un caz concret încalcă Constituția, ea se adresează Curții Constituționale cu o cerere preliminară de constituționalitate. Beneficiul acestui mecanism constă în faptul că instanțele de drept comun sunt bine informate și capabile de a face o sesizare validă. Instanțele de drept comun ordinare servesc ca un filtru inițial și pot ajuta la minimizarea numărului de cereri abuzive sau repetitive. Mai mult, examinarea cererilor preliminare de constituționalitate completează controlul abstract, deoarece în cazul dat este posibil un control în legătură cu un caz concret, în care prevederea se aplică sau se va aplica. [...]

[...]

59. „Excepția de neconstituționalitate” poate fi considerată un mijloc foarte eficient de acces individual, dacă o instanță de drept comun este obligată să prezinte o cerere prealabilă [...]

56. Curtea menționează că în unele state, precum Austria, Belgia, Bosnia și Herțegovina, Croația, Republica Cehă, Georgia, România, Lituania, Letonia, Germania, Polonia, Ungaria etc., **toate instanțele de judecată de drept comun** pot ridica în fața Curții Constituționale chestiuni prejudiciale.

57. În partea ce ține de prezentarea sesizării doar de către instanța supremă, Comisia de la Veneția, în studiul menționat mai sus, a subliniat:

„62. În timp ce [...] reprezintă un mijloc eficient pentru reducerea numărului de cereri preliminare și în conformitate cu logica epuizării mijloacelor de apărare (persoanele fizice trebuie să respecte consecutivitatea instanțelor), aceasta lasă părțile procesului de judecată într-o situație potențial neconstituțională pentru o lungă perioadă de timp, în cazul în care instanțele inferioare sunt obligate să aplice legea, chiar dacă au îndoieli serioase cu privire la constituționalitatea acesteia. **Din punct de vedere al apărării drepturilor omului, mai oportun și eficient ar fi să se prevadă pentru toate instanțele dreptul de acces la Curtea Constituțională.** Trebuie de remarcat faptul că există și alte soluții alternative. În Germania, de exemplu, toate instanțele trebuie să ia în considerare problema cu privire la dreptul constituțional și obligate să se adreseze la Curtea Constituțională, dacă sunt convinși că o anumită normă este neconstituțională [...]”

3.1.3. Dreptul la un proces echitabil

58. Potrivit articolului 20 din Constituție, orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngradi accesul la justiție.

59. În Hotărârea nr.14 din 15 noiembrie 2012 Curtea a statuat:

„50. [...] principiul accesului liber la justiție urmează a fi privit nu doar ca o garanție fundamentală pentru exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților persoanei, ci și ca o normă imperativă chemată să dea sens noțiunii de “stat de drept”. Or, conform art.1 alin.(3) din Constituție, Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.

51. Din perspectiva guvernării drepturilor și libertăților fundamentale, este de menționat că, potrivit art. 15 din Legea Supremă, care garantează principiul universalității, cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea.”

60. Curtea menționează că accesul liber la justiție constituie un aspect inerent al dreptului la un proces echitabil, principiu complex, cuprinzând mai multe relații și drepturi fundamentale, prin care se poate garanta exercitarea lui deplină. Fără un acces efectiv la o instanță, drepturile oferite justițiabililor ar fi iluzorii.

61. Astfel, dreptul de acces la justiție este înțeles ca un drept de acces concret și efectiv, care presupune ca justițiabilul să beneficieze de o posibilitate clară și concretă de a contesta un act constituind o atingere adusă drepturilor sale.

62. Curtea reține că, pentru asigurarea protecției efective a drepturilor omului, nu este suficient a consacra drepturile materiale și a preciza pe cale constituțională condițiile minime pentru realizarea unei justiții echitabile, condiții întregite cu legi organice cu privire la organizarea și funcționarea instanțelor judecătorești. Este necesar, de asemenea, a stabili unele garanții procedurale de natură să consolideze mecanismele de protecție a acestor drepturi. Prin respectivele garanții procedurale, dreptul la un proces echitabil urmează a fi asigurat, în consecință, efectiv și eficace.

63. Curtea subliniază că **dreptul la un proces echitabil presupune *eo ipso* prezumția de conformitate a actelor normative interpretate și aplicate de instanța judecătorească în actul de înlăptuire a justiției cu normele constituționale și legislația internațională.**

64. În acest context, Curtea reține că **soluționarea unui litigiu nu poate implica promovarea unui drept prin intermediul unor norme neconstituționale.**

3.2. Aplicarea principiilor în prezenta cauză

3.2.1. Aspecte generale privind excepția de neconstituționalitate

65. Curtea menționează că, în vederea asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale garantate de Constituție în procesul soluționării litigiilor de către instanțele judecătorești de drept comun, legiuitorul constituant, la art.135 alin. (1) lit. g) din Constituție, a stabilit că Curtea Constituțională **rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate.**

66. Instituția ridicării excepției de neconstituționalitate oferă instanțelor posibilitatea soluționării situațiilor în care, în cadrul judecării unei cauze, părțile, sau judecătorul, se confruntă cu o incertitudine în privința constituționalității normelor ce urmează a fi aplicate.

67. Excepția de neconstituționalitate este dezvoltată de normele procesuale (art.12/1 din Codul de procedură civilă și art.7 din Codul de procedură penală), potrivit cărora, dacă în procesul judecării pricinii se constată că norma de drept ce urmează a fi aplicată sau care a fost deja aplicată vine în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova, instanța de judecată ridică excepția de neconstituționalitate și o transmite Curții Supreme de Justiție, care sesizează Curtea Constituțională.

68. În Hotărârea nr.15 din 6 mai 1997 cu privire la interpretarea art.135 alin.(1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova Curtea a menționat:

„3.3. Excepția de neconstituționalitate exprimă o legătură organică, logică între problema de constituționalitate și fondul litigiului principal. Ea poate fi invocată ca incident din inițiativa părților sau din oficiu de instanța de judecată. Elementele principale ale excepției de neconstituționalitate sunt:

- necesitatea efectuării unui control de neconstituționalitate;
- existența raportului triunghiular între partea aflată în proces, ale cărei drepturi sau interese au fost eventual lezate printr-o normă neconstituțională, instanța de

judecată, în fața căreia se invocă neconstituționalitatea, și Curtea Constituțională, chemată să soluționeze excepția de neconstituționalitate;

- obiectul excepției de neconstituționalitate (care este mai larg, incluzând nu numai legile, ci și alte acte normative).

3.4. [...] sintagma „excepția de neconstituționalitate” în sensul dispoziției art.135 alin.(1) lit. g) din Constituție poate fi interpretată ca o procedură de inițiere de către instanțele ordinare de judecată, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau altui act normativ în întregul său, ori în majoritatea cazurilor parțial cu normele constituționale. [...]”

69. Prerogativa de a rezolva cazurile excepționale de neconstituționalitate, cu care a fost investită Curtea Constituțională prin articolul 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, presupune stabilirea corelației dintre normele legislative și textul Constituției, ținând cont de principiul supremației acesteia și de relevanța prevederilor contestate pentru soluționarea litigiului principal în instanțele de judecată.

70. Denumirea de „excepție” își are originea în faptul că actele normative ale autorității publice se bucură de prezumția constituționalității, iar alegațiile de neconstituționalitate ale părților în proces, sau incertitudinea judecătorului în acest sens, reprezintă o situație de excepție.

71. Astfel, excepția de neconstituționalitate reprezintă o acțiune procesuală de apărare, prin care Curtea Constituțională este sesizată asupra neconcordanței cu prevederile Constituției a unor dispoziții legale aplicabile în cauza dedusă instanței de judecată.

72. Totodată, pornind de la faptul că norma sesizată prin intermediul instituției excepției de neconstituționalitate este supusă controlului de constituționalitate aplicativ la un caz concret dedus instanței de judecată, procedura rezolvării excepției de neconstituționalitate constituie un **control concret de constituționalitate**. Rațiunea instituirii acestui control are la bază cenzurarea și intervenția instanței constituționale în procesul aplicării de către instanța de judecată ordinară a unei norme în privința căreia există incertitudini de constituționalitate.

73. În acest context, pornind de la natura excepției de neconstituționalitate, ea poate fi ridicată atât asupra actelor în vigoare, cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, cât și asupra actelor care nu mai sunt în vigoare, dacă sub imperiul acestora s-au născut raporturi juridice care continuă să producă efecte, iar norma este aplicabilă raporturilor juridice litigioase și este determinantă în soluționarea cauzei.

3.2.2. Rolul judecătorului ordinar la ridicarea excepției de neconstituționalitate

74. Curtea menționează că procedura de soluționare a excepției de neconstituționalitate presupune parcurgerea a două etape distincte:

(1) *etapa judiciară*, premergătoare, ce constă în invocarea excepției de neconstituționalitate în cadrul unui proces aflat pe rolul unei instanțe

judecătorești și pronunțarea judecătorului asupra acestui incident procedural, finalizată eventual cu sesizarea Curții Constituționale;

(2) *etapa de contencios constituțional* propriu-zis, ce constă în soluționarea excepției de neconstituționalitate de către Curtea Constituțională.

75. Curtea reține că, la prima etapă, rolul determinant aparține judecătorului ordinar, care, în cele din urmă, dispune ridicarea excepției de neconstituționalitate. Acesta poate fi numit „*primul judecător constituțional*”, care în procesul de aplicare a legii sesizează aspectele de neconstituționalitate.

76. Prin urmare, în momentul în care judecătorul ordinar constată sau este invocată de către părți o anumită incertitudine privind constituționalitatea actului aplicabil, acesta este obligat să demareze procesul de exercitare a controlului constituționalității.

3.2.3. Raportul între judecător și partea litigiului care ridică excepția de neconstituționalitate

77. Curtea menționează că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată de către:

- (1) *instanța de judecată* din oficiu, care, respectând principiul supremației Constituției, nu este în drept să aplice o normă în privința căreia există incertitudini de constituționalitate;
- (2) *părțile în proces*, inclusiv reprezentanții acestora, drepturile și interesele cărora pot fi afectate prin aplicarea unei norme neconstituționale la soluționarea cauzei.

78. Fiind un instrument de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale, excepția de neconstituționalitate poate fi invocată într-un proces declanșat și doar în cazul în care are incidență în soluționarea cauzei aflate pe rolul instanței de judecată.

79. Astfel, **controlul concret de constituționalitate pe cale de excepție constituie singurul instrument prin intermediul căruia cetățeanul are posibilitatea de a acționa pentru a se apăra împotriva legislatorului însuși, în cazul în care, prin lege, drepturile sale constituționale sunt încălcate.**

80. Curtea menționează că **dreptul de acces al cetățenilor prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil.** Această cale indirectă, care permite cetățenilor accesul la justiția constituțională, oferă, de asemenea, posibilitate Curții Constituționale, în calitatea sa de garant al supremației Constituției, să-și exercite controlul asupra puterii legiuitoare cu privire la respectarea catalogului drepturilor și libertăților fundamentale.

81. Potrivit prevederilor legale, în momentul acceptării excepției de neconstituționalitate, judecătorul dispune, prin încheiere, suspendarea procesului. Curtea reține că suspendarea procesului până la soluționarea de

către Curtea Constituțională a excepției de neconstituționalitate este necesară pentru a exclude aplicarea normelor contrare Constituției la soluționarea unei cauze.

82. Curtea reține că judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:

- (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;
- (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;
- (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;
- (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

83. Curtea reține că verificarea constituționalității normelor contestate **constituie competența exclusivă a Curții Constituționale**. Astfel, judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale, decât doar în condițiile menționate la paragraful 82.

84. În cauza *Ivanciuc v. Romania* (decizia nr.18624/03), fiind invocat refuzul instanței de judecată de a sesiza Curtea Constituțională cu o excepție de neconstituționalitate, Curtea Europeană a menționat: „Este conform funcționării unui asemenea mecanism faptul că judecătorul verifică dacă poate sau trebuie să depună o cerere preliminară, asigurându-se că aceasta trebuie să fie rezolvată pentru a permite să se soluționeze litigiul pe care este chemat să-l cunoască. Acestea fiind zise, **nu este exclus ca, în unele circumstanțe, refuzul exprimat de o instanță națională, chemată să se pronunțe în ultimă instanță, ar putea aduce atingere principiului echității procedurii, așa cum este enunțat la articolul 6 § 1 al Convenției, în special atunci când un asemenea refuz este atins de arbitrar** (*Coëme și alții v. Belgia*, nr. 32492/96, 32547/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 și 33210/96, § 114, CEDO 2000-VII și *Wynen v. Belgia*, nr. 32576/96, § 41, CEDO 2002-VIII)”.

85. Totodată, în cauza *Pronina v. Ucraina* (no. 63566/00) Curtea Europeană a statuat că dispozițiile Convenției Europene nu garantează dreptul de acces la o instanță cu competența de a invalida sau de a nesocoti o dispoziție legală, ori de a da o interpretare oficială acesteia. De asemenea, a reținut că prevederile art. 6 din Convenție nu garantează dreptul ca o instanță națională sau internațională să fie sesizată cu o chestiune prejudicială. În același timp, față de sistemul de drept ucrainean, în care **persoanele fizice nu pot sesiza direct instanța constituțională, ci numai prin intermediul instanțelor de fond, care au o marjă de apreciere în privința sesizării**, Curtea Europeană a statuat că **instanțele au omis să analizeze cererea reclamantei din punctul de vedere al compatibilității cu dispozițiile constituționale și, prin urmare,**

ignorând acest aspect, deși el era specific, important și pertinent, au determinat încălcarea dispozițiilor art. 6 paragraful I din Convenție.

86. Curtea reține că, prin ignorarea excepției de neconstituționalitate și rezolvarea litigiului fără soluționarea prealabilă a excepției de către instanța de contencios constituțional, judecătorul ordinar ar dobândi prerogative improprii instanței judecătorești.

87. Având în vedere cele menționate, **orice instanță judiciară chemată să soluționeze un litigiu, în ipoteza unei îndoieli cu privire la constituționalitatea unei dispoziții, are atât puterea, cât și obligația să se adreseze Curții Constituționale.**

88. În același timp, Curtea observă că, potrivit prevederilor legale, încheierea prin care se refuză ridicarea excepției nu poate fi contestată separat cu recurs, ci doar odată cu fondul cauzei. În aceste condiții, deși excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată la orice etapă a procesului până la pronunțarea hotărârii și în cadrul oricărei instanțe în ordinea exercitării căilor de atac (judecătorii, Curți de Apel, Curtea Supremă de Justiție), Curtea reține că, în vederea asigurării celerității procesului, părțile trebuie să aibă posibilitatea procesuală de a contesta separat cu recurs încheierea judecătorului ordinar de respingere a cererii de ridicare a excepției. Din aceste considerente, Curtea va emite o Adresă Parlamentului, în vederea reglementării procedurii de contestare a acestor încheieri.

3.2.4. Dreptul instanței de judecată de a ridica excepția de neconstituționalitate și de a sesiza Curtea Constituțională

89. Potrivit art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, Curtea Constituțională rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate la sesizarea Curții Supreme de Justiție.

90. În Hotărârea nr.15 din 6 mai 1997 Curtea a subliniat că „excepția de neconstituționalitate reprezintă o procedură de inițiere de către **instanțele ordinare de judecată**, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau a unui alt act normativ, în întregul său sau în majoritatea cazurilor parțial, cu normele constituționale”.

91. Curtea reține că excepția este ridicată de instanțele de judecată pentru a solicita Curții Constituționale controlul constituționalității actelor normative cuprinse la art. 135 alin. (1) lit. a), și anume legile și hotărârile Parlamentului, decretele Președintelui Republicii Moldova, hotărârile și ordonanțele Guvernului.

92. În acest sens, Curtea subliniază raționamentele expuse în Hotărârea nr. 15 din 6 mai 1997, potrivit căreia **excepția de neconstituționalitate urmează a fi ridicată asupra actelor cu caracter normativ enumerate la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.**

93. Curtea menționează că dispozițiile art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție relevă una din atribuțiile Curții Constituționale de a exercita controlul constituționalității legilor și a altor acte normative ce au

incidență asupra examinării unui litigiu de către o judecată ordinară, procedura de control fiind inițiată pe cale de excepție.

94. Prin urmare, competența instanței constituționale exercitată prin litera g) a articolului 135 din Constituție urmează a fi raportată la competența generală de exercitare a controlului constituționalității actelor normative cuprinsă la litera a) a aceluiași articol.

95. Având la baza rațiunea și esența instituției „excepției de neconstituționalitate”, dreptul de a ridica excepția **aparține tuturor instanțelor judecătorești, respectiv judecătorilor din cadrul acestora.**

96. Curtea reține că, potrivit art. 115 din Constituție, justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii. La fel, în virtutea art.116 din Legea Supremă, judecătorii din cadrul instanțelor de toate nivelele sunt independenți și se supun numai legii.

97. Independența judecătorilor este unul dintre principiile fundamentale de organizare și realizare a justiției. În aplicarea legii, independența judecătorilor exclude noțiunea de ierarhie, subordonare. Având rolul de a soluționa litigiile în mod obiectiv, conform legii, și fiind o *putere* prin ei înșiși, judecătorii nu pot primi ordine, instrucțiuni sau sugestii de nici un fel cu privire la activitatea lor judiciară, nici din interiorul, nici din afara sistemului judiciar. Principiile internaționale statuează în mod explicit că judecătorii trebuie să ia decizii în deplină libertate și să acționeze fără restricție și fără a fi obiectul unor influențe, incitări, presiuni, amenințări sau intervenții nelegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cărei persoane vin și sub ce motiv. Judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția sa în deplină independență în raport cu toate constrângerile/forțele de natură socială, economică și politică și chiar în raport cu alți judecători și în raport cu administrația judecătorească.

98. Prin urmare, Curtea reține că judecătorii trebuie să dispună de suficientă putere și să fie în măsură a și-o exercita în vederea îndeplinirii atribuțiilor. Independența judecătorului implică cerința soluționării litigiilor fără nici o ingerință, inclusiv din partea instanței ierarhic superioare.

99. Curtea constată că în prezent, deși excepția de neconstituționalitate este depusă la Curtea Constituțională prin intermediul Curții Supreme de Justiție, cadrul legislativ nu stabilește *rolul și limitele de intervenție* ale acesteia între instanța constituțională și instanța de judecată care a ridicat excepția.

100. În același timp, examinând practica existentă, Curtea constată că, deși excepția de neconstituționalitate este ridicată în cadrul unui litigiu aflat pe rolul instanței ierarhic inferioare, la prezentarea excepției în adresa Curții Supreme de Justiție în vederea sesizării Curții Constituționale, CSJ se pronunță asupra constituționalității normei legale a cărei excepție se invocă, menționând expres că norma incidentă „*nu contravine Constituției*”, restituind excepția de neconstituționalitate (a se vedea

hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 7 din 10 martie 2013, nr.21 din 11 noiembrie 2013).

101. În alte situații, Curtea a constatat o restrângere de către Curtea Supremă de Justiție a obiectului excepției de neconstituționalitate, fapt care depășește limitele de competență ale acesteia (a se vedea §§ 19-20 din HCC nr.11 din 30 octombrie 2012).

102. Curtea reține că Legea Supremă **consfințește în exclusivitate domeniul de competență al Curții Constituționale fără a specifica exhaustiv subiecții cu drept de sesizare**. Singura normă constituțională care reglementează expres unul dintre subiecții cu drept de sesizare a Curții Constituționale, și anume Curtea Supremă de Justiție, este articolul 135 alin. (1) litera g). Cercul subiecților abilitați cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională, în virtutea articolului 135 alin. (2) din Constituție, este stabilit de cadrul legislativ *infraconstituțional*.

103. Astfel, Curtea menționează că, în timp ce dreptul de a ridica excepția de neconstituționalitate aparține judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești de toate nivelele, precum și având în vedere caracterul formal al rolului Curții Supreme de Justiție și lipsa competenței acesteia de a se pronunța asupra excepțiilor de neconstituționalitate ridicate de instanțele judecătorești ierarhic inferioare, prevederile literelor a) și g) de la alin. (1) al articolului 135 din Constituție **nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului altor instanțe ordinare de a sesiza instanța de jurisdicție constituțională**.

104. În Hotărârea nr.9 din 14 februarie 2014, Curtea a menționat că interpretarea evolutivă a competențelor Curții Constituționale este aceea de a permite sporirea și extinderea mecanismelor instanței de contencios constituțional. De aceea, a interpreta restrictiv norma fundamentală menționată în sensul de a limita, a elimina sau a reduce atribuțiile Curții Constituționale, ar rezulta deturnarea sa de la scopul perfecționării democrației constituționale, urmărit de însuși legiuitorul constituant.

105. De asemenea, cu referire la rolul interpretării jurisdicționale, în Hotărârea nr. 32 din 29 decembrie 2015, Curtea Constituțională a reținut constatările Comisiei de la Veneția din Raportul privind amendamentul constituțional, adoptat în cadrul celei de-a 81-a sesiuni plenare (CDL-AD(2010)001, 11-12 decembrie 2009, potrivit căreia:

„110. Numeroasele sisteme constituționale arată cu abundență că pot avea loc chiar modificări substanțiale fără a schimba textul, datorită interpretării jurisdicționale. [...] Deși nu există exemple europene în care curțile au jucat un rol atât de important în modelarea constituției, există totuși în Europa un anumit număr de curți care au contribuit substanțial la dezvoltarea constituțiilor lor prin interpretare și aplicare dinamice. Este vorba, în special, de țări dotate cu „curți constituționale”, un model care, pe parcursul ultimilor ani, a fost adoptat de aproape toate țările din Europa Centrală și de Est. [...]

112. Comisia de la Veneția în mod repetat a salutat și a aprobat modelul de „curți constituționale”, care este acum larg răspândit în Europa. Acest model este, în general, favorabil interpretării constituționale jurisdicționale. Astfel de curți pot în mod legitim contribui la dezvoltarea sistemelor lor constituționale naționale. [...]

106. Curtea reține că, în temeiul art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, instanța de contencios constituțional urmează a fi sesizată de către Curtea Supremă de Justiție în cazul în care excepția de neconstituționalitate este ridicată în cadrul unui proces aflat pe rolul acesteia.

107. În același timp, în temeiul art. 135 alin. (1) lit. a) și lit. g) din Constituție, **sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale** de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza. O astfel de interpretare asigură principiul constituțional al independenței tuturor judecătorilor în soluționarea cauzelor și supremația Constituției în procesul de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale.

Concluzii

108. Curtea menționează că edictarea și aplicarea corectă, uniformă și în spiritul principiilor constituționale a legii reprezintă pilonul statului de drept, iar, în consecință, excepția de neconstituționalitate constituie o garanție constituțională a drepturilor și libertăților conferite cetățenilor pentru apărarea lor împotriva unor eventuale abateri ale legiuitorului prin instituirea unor norme contrare Constituției. Curtea Constituțională, având rolul de garant al supremației Constituției, devine garantul acestor drepturi și libertăți.

109. Astfel, în vederea asigurării aplicării acestui mecanism constituțional, asupra excepției de neconstituționalitate urmează a se pronunța în exclusivitate instanța de contencios constituțional la sesizarea judecătorilor din cadrul tuturor instanțelor judecătorești.

Din aceste motive, în temeiul articolelor 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit. b) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. În sensul articolului 135 alineatul (1) lit. a) și g) coroborat cu articolele 20, 115, 116 și 134 din Constituție:

- în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze aflate pe rolul său, **instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională;**

- excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată în fața instanței de judecată de către **oricare dintre părți** sau reprezentantul acesteia, precum și de către **instanța de judecată din oficiu**;

- **sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale** de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza;

- judecătorul ordinar nu se pronunță asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, **limitându-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții**:

- (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;
- (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;
- (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;
- (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

2. Până la adoptarea de către Parlament a reglementărilor în executarea prezentei hotărâri, sesizarea privind excepția de neconstituționalitate se prezintă Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza, în temeiul **aplicării directe** a articolului 135 alineatul (1) lit. a) și g) din Constituție și astfel cum au fost explicate în prezenta hotărâre, în conformitate cu considerentele menționate în cuprinsul acesteia și al Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională.

3. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Alexandru TĂNASE